

αὐτοὶ ἐκείνοι οὐς μετὰ τῆς χαρᾶς ἔσπυον νὰ ἐπανίδω πάλιν. Ἡ συμπαθὴς ἔκφρασις, ἡ ἰλαρότης, ἀκόμη ἢ παραδόξος συστολή καὶ διαστολή αὐτῶν ἦτο ἀπαράλλακτος. Ἐὰν ἔζων εἰς ἄλλους χρόνους καὶ ἄλλους καιροὺς, θὰ ἐπίστευον ἴσως ὅτι ἤμην τὸ θῦμα μαγικῆς πλεκτάνης, ἀλλ' ἤδη ἐπειθόμεν μόνον ὅτι ἤμην θῦμα ἀπλοῦ παιγνίου τῆς τύχης, ἀπλῆς συμπτώσεως ὁμοιότητος. Καὶ ἐνῶ ἡ αἰφνίδιος ταραχὴ μου κατεπραῦντο κατὰ μικρὸν, ἀνερριπίζετο ὁμῶς καὶ ἐκορυφούτο ἡ περιέργεια καὶ ἐπεθύμουν σφόδρα νὰ ἴδω μέχρι τίνος βαθμοῦ προέβαιναν ἢ συμπίπτει τῆς παραδόξου ταύτης ὁμοιότητος ἢ περιωρίζετο εἰς μόνους τοὺς ὀφθαλμοὺς.

Ἄλλ' ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦτο ἔπρεπε νὰ πείσῃ τὸ κατάρτατον γρασμάκιον. Πῶς θὰ τὸ κατῶρθον;

(Ἐπεται τὸ τέλος.)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

ΤΗΣ ΔΙΩΡΥΓΟΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Ἐξ ἐπιστολῆς φίλου τῆς «Ἐστίας», ἐπισκεφθέντος ἄρτι τὰ ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τελούμενα ἔργα πρὸς κατασκευὴν τῆς διώρυγος, παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ ἐπόμενον ἀπόσπασμα, ἐν ᾧ ἐκτίθεται ἡ κατάστασις, εἰς ἣν νῦν εὐρίσκεται ἡ μεγάλη αὕτη ἐπιχείρησις:

Εἰς Κόρινθον ἔφθασα ἄργα· ἔφαγον καὶ ἐκοιμήθη καλῶς ἐν τινι νέῳ ξενοδοχείῳ. τὴν δ' ἐπομένην πρωΐαν εἶχον σκοπὸν νὰ ἀνέλθω εἰς παλαιὰν Κόρινθον, ἀλλ' ὁ καιρὸς ἐξηκολούθει τοσοῦτον βροχερός, ὥστε ἀνέβαλον εἰς ἄλλοτε τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην. Περιερχόμενος λοιπὸν τὰς ὁδοὺς τῆς Κόρινθου παρετήρησα πληθὺν ἐργατῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον Ἰταλῶν, οἵτινες μοι ἐφάνησαν διατεθειμένον νὰ τείνωσι χεῖρα ἐπαίτου ἕνεκα ἐλλείψεως ἐργασίας, ἣν ἤθλον νὰ ζητήσωσι παρὰ τῆ Ἐταιρίᾳ τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κόρινθου, ἀλλὰ δὲν ἐγένοντο δεκτοί. Τότε μοι ἐπήλθεν ἡ ἰδέα νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ ἔργα τῆς τομῆς, καὶ ἀμέσως διὰ τῆς ἐτοίμου πρὸς ἀναχώρησιν ἀμαξοστοιχίας τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου ἀνεχώρησα διὰ Καλαμάκιον. Μόλις ἐξήλθομεν τῆς Κόρινθου, εἶδον ἐκεῖ πλησίον μεταξὺ Κόρινθου καὶ Λουτρακίου οἰκήματα τινα, τὰ ὁποῖα σχηματίζουσι τὴν νέαν πόλιν Ποσειδωνίαν, παρὰ τὸ στόμιον τῆς μελλούσης διώρυγος. Ἐκεῖ δὲ φθάσας κατήλθον τῆς ἀμάξης καὶ μετέβην εἰς τὸ μέρος ὅπου ἄρχεται ἡ νέα διώρυξ, εἶχον δὲ τὴν τύχην νὰ φθάσω καθ' ἣν στιγμὴν ἐγένετο ἡ δοκιμὴ τῆς νέας βυθοκόρου, περὶ ἧς πάντες ἠκούσαμεν, καὶ τὴν ἐργασίαν τῆς ὁποίας ἀνυπομόνωσ πάντες περιμένοντες, ὅσοι ἐνδιαφερόμεθα περὶ ἐκτελέσεως ἔργων μεγάλων ἐν Ἑλλάδι, ὡς εἶνε ἡ διώρυξις τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κόρινθου. Ἡ βυθοκόρος ἦτο ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ· τὸ περίεξ ἔδαφος ἐσειέτο ἐκ τῆς μεγάλης δυνάμεως τῆς μηχανῆς, ἥτις μετὰ

κρότου καὶ πατάγου ἀνέσκαπτε τὴν ὑπὸ τὴν θάλασσαν γῆν. Ἄλλ' αἴφνης τὸ σκάφος ἔκλινε πρὸς τὸ ἕτερον μέρος· ἤκουσα κραυγὰς τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐργατῶν καὶ εἶδον νὰ σταματήσῃ ἡ μηχανή. Πάλιν ἤρχισε νὰ ἐργάζεται, ἀλλὰ πάλιν ἕνεκα τῶν αὐτῶν λόγων ἐστάθη. Μετὰ τινος ἐπιπέρας ἐχούσας τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ἀφού συνέβη τι ἐντὸς τοῦ μηχανήματος, οὐτινος δὲν ἀντελήφθη, ἐσταμάτησεν ὀριστικῶς. Κυριὸς ἄγνωστος, ὅστις ἐβέβητο, ὡς ἐγώ, τὸ πείραμα, ἠθέλησεν, ἐπὶ τῆ παρακλήσει μου, νὰ μοι δώσῃ μερικὰς ἐξηγήσεις, ὅτι ἡ βυθοκόρος «drague Possidonie» ὡς τὴν ὠνόμαζε, πρὸ ἔτους εὐρίσκεται ἐκεῖ, καὶ ἤδη μετὰ πολλὰς ἐπισκευὰς καὶ τελειοποιήσεις ἐτέθη τέλος ἐν ἐνεργείᾳ, ἀλλ' ὅτι αἱ μέχρι τοῦδε γινόμεναι δοκιμαὶ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἡ δέουσα ἰσοροπία, διότι τὸ ἔρμα δὲν εἶνε ἀρκετὸν, ἢ τὸ σκάφος στενόν, καὶ ὅτι, ὅπως διορθωθῇ ἡ ῥιζικὴ αὕτη ἑλλείψις, καὶ δυναθῇ νὰ ἐργασθῇ ὁ μηχανισμὸς οὗτος, ἐξ οὗ πολλὰ ἐλπίζει ἡ Ἐταιρία, θὰ παρέλθῃ καιρὸς, ἐὰν τῶντι παρούσασθῃ ἡ ἀνάγκη πλατύσεως τοῦ σκάφους.

Ἐν τῷ μεταξύ ἀπεφάσισα νὰ διέλθω ὀλόκληρον τὴν γραμμὴν πεζός, ὅπως λάβω ἰδέαν τινὰ τῶν πρὸς τομὴν τοῦ ἰσθμοῦ ἐργασιῶν. Ἡ Ἐταιρία ἐκτὸς ἀναγκαιούτων οἰκημάτων καὶ ἐργαστασιῶν ἐν Ποσειδωνίᾳ κατασκεύασε μικρὸν λιμένα διὰ δύο βραχιόνων ἐκτεινομένων ὑπὲρ τὰ 300 μέτρα ἀπὸ τῆς ἀκτῆς· ἔχει προσέτι ἐκεῖ σταθμὸν τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικόν, δι' οὗ συνομιλεῖ πρὸς τὰ ἐν Ἰσθμῷ, τῇ ἐν τῷ κόλπῳ Καλαμακίου παρὰ τὴν ἀντιθετὸν ἐκβολὴν τῆς διώρυγος πόλει, γραφεῖα αὐτῆς· ἐπίσης ἔχει καὶ σιδηροδρομὸν ἐν ἐνεργείᾳ καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἀπὸ Ποσειδωνίας μέχρις Ἰσθμίας. Ἀναχωρήσας λοιπὸν ἐκείθεν πεζός με' ὅλην τὴν ἀδιάκοπον βροχὴν καὶ τὸ ἐπαισθητὸν ψυχὸς ἠκολούθησα τὴν γραμμὴν τῆς διώρυγος. Ἡ θάλασσα εἰσέρχεται ἐκεῖ ἤδη περὶ τὰ 100 μέτρα εἰς τὴν ξηρὰν. Προχωρῶν διέκρινα ἀμφοτέρωθεν τὰ ἴχνη τῶν διὰ τὴν διώρυγα ἐργασιῶν τοῦ Νέρωνος συνιστάμενα εἰς ἀποχωματώσεις ἀμφοτέρωθεν, καὶ τὰ ὁποῖα συναντᾷ τις καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν, ἀποτελούμενα ἐκ φρεάτων, ἅτινα ἀνέσκαπτε πρὸς ἐξερεύνησιν πιθανῶς τῆς γεωλογικῆς καταστάσεως τοῦ ἐδάφους, μὴ ὑπαρχουσῶν τότε γνωστῶν τῶν διατρητικῶν μηχανῶν τῆς ἐποχῆς ἡμῶν. Προχωρῶν συνήτησα ἐργάτας τινὰς Μαυροβουνίους ἀνασκάπτοντας καὶ μεταφέροντας τὰ χῶματα διὰ χειραμαξίων εἰς ἀπόστασιν τινα ἐκτὸς τῆς γραμμῆς· ὑψηλότερον συνήτησα καὶ ἄλλας ὁμοίας ομάδας Ἰταλῶν ἐργατῶν ἀνασκαπτόντων καὶ μεταφερόντων τὸ χῶμα διὰ μικρῶν χειροκινήτων ἀμαξίων κυλιόμενων ἐπὶ σιδηρῶν ῥάβδων. Ἐφθασα οὕτω εἰς τὸ σημεῖον, ὅπου ὁ σιδηροδρομὸς Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου διέρχεται τὴν γραμ-

μὴν τῆς διώρυγος, καὶ ὅπου πρόκειται, ὡς ἔμαθον, νὰ κατασκευασθῇ σιδηρὰ γέφυρα χρησιμεύουσα εἰς τὴν διάβασιν τοῦ σιδηροδρόμου, ἀμαξῶν καὶ πεζῶν, 43 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἐκεῖ ἄρχεται σπουδαία ὄντως ἐργασία τῇ βοηθεῖσι σιδηροδρόμου. Ἀνέσκαψαν κατὰ μῆκος 2500 μέτρων, ἐὰν δὲν ἀπατώμαι τὸ ἄνω μέρος τῆς διώρυγος ἀπὸ 47 μέτρων μέχρι 78 ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἡ ἐργασία αὕτη, εἰς ἣν ἐνασχολοῦνται πολλοὶ ἑκατοστῆς ἐργατῶν, καὶ τινες ἀτμομηχαναί, πλησιάζει εἰς τὸ τέλος αὐτῆς. Κατὰ μέρος ὑπάρχει μικρὰ συνοικία ἐργατῶν. Ἐκεῖ ἀνεπαύθη ὀλίγον καὶ ἐπρογευματίσα λιτότατα ἔξωθεν μαγειρείου παρέχοντος ἐλαίας, τυρὸν καὶ κρόμμυα, θαυμάζων ταυτοχρόνως τὴν ἐργασίαν. Ἀπαύστως συρμοὶ σιδηροδρομικοὶ ἐκ 30 ἕως 40 ἀμαξῶν πεπληρωμένοι χωμάτων ἐξέρχονται ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς μεταφέροντες τὰ χῶματα καὶ ἀποθέτοντες αὐτὰ μακρὴν τῆς γραμμῆς, μεταβαλλόντες δάση θαλερὰ εἰς ἐρήμους. Ἀφοῦ καθύστασα τὸν στόμαχον καὶ ἐθέρηκνα τὰ πεπηγότα μέλη παρὰ πυρὰν εὐεργετικὴν ἐπροχώρησα πάντοτε παρὰ τὴν γραμμὴν, ἣτις σχηματίζει ἤδη βάραθρον μέχρι 30 μέτρων βάθους, καὶ ἔβλεπον πάσης ἐθνικότητος ἐργάτας μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἐν θέσει πολλὰκις οὐχὶ ἀκινδύνους ἐργαζομένους ὑπὸ τὴν βροχὴν καὶ τὸ ψῦχος ὑπὲρ τοῦ ἡμερησίου ἄρτου, τὸν ὅποιον ἡμεῖς οἱ ἄλλοι θνητοὶ ἀπολαμβάνομεν μετὰ παντὸς εἶδους ἀπολαύσεων καθήμενοι ἀνέτως ἐν τοῖς θερμοῖς ἡμῶν οἰκῆμασι. Μετ' ὀλίγον ἔφθασα εἰς ἄλλην συνοικίαν ἐργατῶν πολυάνθρωπον. Ἐκεῖ ὑπάρχει ξυλινὴ γέφυρα προσωρινή διὰ τὴν ἀμαξιτὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ Στερεᾶς καὶ Πελοποννήσου. Κατερχόμενος ἔφθασα εἰς σημεῖόν τι, ὅθεν φαίνεται ἡ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου, ἡ Σαλαμίς, ἡ Αἴγινα, ἡ Στερεὰ ἀριστερῶθεν καὶ ἡ Πελοπόννησος δεξιῶθεν, ἐμπροσθεν δὲ εἰς τοὺς πόδας μου μία μικρὰ πόλις νέα, ἡ Ἴσθμία, καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ Καλαμάκιον θέαμα μαγευτικόν, τὸ ὅποιον ἐλάμπρυνεν ἀκτῆς ἡλίου διολισθῆσασα διὰ τῶν νεφῶν, τὰ ὅποια ἐκάλυπτον αὐτόν. Παρέμεινα ὀλίγον εἰς μέρος τι ἀπόκρημον ἐπὶ τῆς γραμμῆς, ὅπου προσεπάθουν διὰ τοῦ ὕδατος ἐνεργούντος ὑπὸ ἰσχυρὰν πίεσιν νὰ κόψωσι τὸ σκληρὸν χῶμα· ἀλλὰ με ὀλην μου τὴν διάθεσιν οὐδὲν εἶδον ἀποτελεσμα, καὶ μόνον ὅτι δὲν εἶμαι μηχανικός, ἢ ἴσως ἐπειδὴ δὲν εἶμαι, θεώρησα τὴν προσπάθειαν ταύτην ματαιάν καὶ γελοίαν. Κατελθὼν εἰς τὴν πεδιάδα ἔφθασα εἰς τὸ ἄκρον τῆς Ἴσθμίας, ὅπου πάλιν ὑπάρχει ἀρχὴ διώρυγος, διότι ἡ θάλασσα εἰσέρχεται ἤδη περὶ τὰ 300 μέτρα εἰς τὴν ξηρὰν. Ἐκεῖ εἶδον πολλὰ οἰκῆματα ὠραιότατα ἐν εἶδει ἐπαύλειων, κόσμον ἐργατικόν, γυναῖκας καὶ παιδία ἀπολαμβάνοντα τὸν διαρρήξαντα πλέον τὰ νέφη ἡλιον. Εἶδον ἐν

τῇ διώρυγι βυθοκόρον ὁμοίαν τῇ ἐν Ποσειδωνίᾳ, ἣτις θὰ ἔχη, ὑποθέτω, τὴν αὐτὴν πρὸς ἐκείνην τύχην. Ἐφθασα εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Ἴσθμίας, ὅπου εἶδον ἐναποθηκευμένην μεγάλην ποσότητα ξυλείας καὶ γαιανθράκων. Κατελθὼν δὲ μέχρι τῆς ἀκτῆς εἶδον ὠραίαν ἐπαυλιν ἀνήκουσαν, ὡς ἔμαθον, εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν στρατηγὸν Τύρρ. Λέμβος μὲ μετέφερεν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τῆς διώρυγος· ζητήσας δὲ νὰ πληρώσω ἔμαθον, ὅτι ἡ μεταβίβασις γίνεται δωρεάν, ὅπερ ἐν ἀρχῇ μ' ἐξέπληξε, ἀλλὰ κύριός τις μεταβίβασθεις μετ' ἐμοῦ, ἰατρός τῆς εταιρίας, ὡς μοι εἶπε, μὲ ἐπληροφόρησεν, ὅτι ἡ εταιρία εἶνε ἐκ τῆς συμβάσεως ὑπόχρεως νὰ ἐνεργῇ τὴν μεταφορὰν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἐτέραν ὄχθην δωρεάν. Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶνε τὰ γραφεῖα, τὰ ἐργαστᾶσια, σταθμὸς τηλεγραφικὸς, σταθμὸς τῆς χωροφυλακῆς, ξενοδοχεῖα καὶ ἐμπορικὰ καταστήματα. Κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς διώρυγος κατεσκευάσθη, ὡς ἐν Ποσειδωνίᾳ, λιμὴν μικρὸς διὰ βραχίονας εἰσερχομένου ὡσαύτως 300 μέτρα εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἡ γενικὴ ἐντύπωσις, ἣν μοι παρήγαγεν ἡ ἐκδρομὴ αὕτη, εἶνε, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ γίνεται ἐργασία σπουδαία ἀπολύτως, σχετικῶς ὅμως πρὸς τὸ μέγα ἔργον οὐχὶ ἀρκετὴ. Ὑπολογίζω εἰς 1,600,000 κυβικὰ μέτρα τὸ μέχρι τοῦδε ἐξαχθὲν ποσὸν χῶματος, ὅπερ σχετικῶς πρὸς τὰ 9 ἢ 10 ἑκατομμύρια τοῦ ὅλου ἔργου καὶ σχετικῶς πρὸς τὸν χρόνον, ὁ ὁποῖος μέχρι τοῦδε παρήλθεν, εἶνε βεβαίως ἐλάχιστος, καὶ νομίζω, ὅτι ἐὰν δὲν δοθῇ ὠθησίς τις εἰς τὴν ἐργασίαν, θὰ εἶνε καιρὸς νὰ σκεφθῶσιν οἱ μέτοχοι περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐκ τῆς πόλεως Ἴσθμίας διὰ βορβορῶν ἀχανοῦς μετέβην εἰς τὸ τέταρτον περίπου τῆς ὥρας ἀπέχον Καλαμάκιον, ἐξ οὗ τὴν ἐπιούσαν ἐπιβασθεις τοῦ ἀτμοπολοῦ ἀοίχτην εἰς Πειραιᾶ ἄνευ τινός συμβεβηκότος, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀθήνας ἐλαφρὸς τὸ βαλάντιον, βεβαρημένος ὅμως ἀπὸ καταρροῆν πρώτης τάξεως, ἣν ἀποδίδω εἰς τὴν βορροεραν τῆς προτερίας περιήγησιν.

Γ. Π.

Κατὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν τῇ 31 Δεκεμβρίου 1883 ἀπογραφῇ, ὁ πληθυσμὸς τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας ἀνήρχετο εἰς 29,000,625 κατοίκων, ὑπερτερῶν κατὰ 277,256 τὸν πληθυσμὸν τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1882. Μέχρι τῆς 1 Ἰανουαρίου 1884 ὁ πληθυσμὸς τῶν κυριωτέρων Ἰταλικῶν ἐπαρχιῶν ἦτο τοιοῦτος: τοῦ Πεδεμοντίου 3,115,285, τῆς Λομβαρδίας 3,749,169, τῆς Βενετίας 2,873,700, τῆς Τοσκάνης 2,246,499, τῆς Ρώμης 916,652, τῆς Νεαπόλεως 7,744,589, τῆς Σικελίας 3,005,983 κατοίκων.